

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Asia: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikoslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi HE 69/2024 vp

Ihmisoikeusliitto kiittää mahdollisuudesta lausua tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen rangaistavuuden selkeyttämistä koskevaan hallituksen esitykseen.

Hallituksen esitys tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen lisäämiseksi rikoslakiin omana rikosnimikkeenä on erittäin tervetullut ja tärkeä muutos nykytilaan. Toteutuessaan esitys vahvistaisi merkittävästi tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen läpikäyneiden oikeusturvaa ja tehostaisi tekijöiden rikosvastuun toteutumista.

Ihmisoikeusliitto on toiminut tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen torjumiseksi Suomessa yli 20 vuotta. Teemme läheistä yhteistyötä eri riskiryhmiin kuuluvien henkilöiden kanssa. Tiedotamme heitä silpomisen eri muodoista, terveyshaitoista, siihen liittyvästä lainsäädännöstä ja siitä, että ilmiö on yksi sukupuolistuneen, yhteisöllisen väkivallan muoto, joka loukkaa tyttöjen ja naisten ihmisoikeuksia. Ohjaamme silpomisen kokeneita tarvittaessa palvelujen piiriin ja kerromme heille saatavilla olevasta hoidosta, kuten avaus- ja korjausleikkauksista. Olemme olleet merkittävässä roolissa kansallisten, silpomisen torjumiseen tähtäävien toimien vaatimisessa, suunnittelussa ja kehittämisessä. Lisäksi koulutamme vuosittain satoja eri alojen ammattilaisia ja viranomaisia silpomisen eri muodoista ja siihen puuttumisesta sekä Suomen lainsäädännöstä ja kansainvälisten ihmisoikeussopimusten velvoitteista silpomiseen liittyen.

Olimme mukana vuosina 2021–2022 oikeusministeriön asettamassa työryhmässä, jossa pyrittiin selkeyttämään tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen rangaistavuutta. Valitettavasti työryhmä ei päätenyt esittämään muutoksia nykyiseen lainsäädäntöön. Jätimme työryhmän mietintöön eriävän mielipiteemme ja ehdotuksemme tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen kieltäväksi säännökseksi. Lausuttavana oleva hallituksen esitys vastaa pitkälti työryhmässä esittämäämme vaihtoehtoa.

Esiintyvyydestä ja oikeuskäytännöstä

Maailmassa arvioidaan elävän yli 230 miljoonaa silpomisen läpikäynyttä tyttöä tai naista ja yli neljä miljoonaa tyttöä on vuosittain riskissä (Unicef 2024). Euroopassa puolestaan arvioidaan elävän ainakin 600 000 silpomisen läpikäynyttä. Sen riskissä arvioidaan olevan 190 000 tyttöä. (End FGM European Network 2024a.) Suomessa elää THL:n arvion mukaan 10 000 silpomisen läpikäynyttä ja sen riskissä on 650–3080 tyttöä (Koukkula & Klemetti 2021). THL:n arvio perustuu Euroopan tasa-arvoinstituutin (EIGE) laskentakaavioon, eikä se huomioi maassa tehtyä asennemuutostyötä. Luvut ovat kuitenkin suuntaa antavia. Kattavaa tietoa silpomisen yleisyydestä Suomessa ei ole. Vaikka

epäiltyjä tapauksia tulee hyvin vähän viranomaisten tietoon, on kuitenkin selvää, että riski on olemassa. Unicefin tuoreen julkaisun mukaan esimerkiksi Somaliassa 99 prosenttia, Eritreassa 83 prosenttia ja Irakissa 7 prosenttia 15–49-vuotiaista tytöistä tai naisista on käynyt läpi sukuelinten silpomisen (Unicef 2024). Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpominen on yhteisöllisen väkivallan muoto, jossa paine tytön silpomiseen voi tulla ulkomailla asuvilta sukulaisilta tai ulkomaille suuntautuvalla matkalla, vaikka Suomessa asuvat vanhemmat itse sitä vastustaisivatkin.

Sukuelinten silpomisia ei tehdä pelkästään tytöille. Ihmisoikeusliittoon on ottanut yhteyttä nainen, jonka tulevan puolison suku oli vaatinut häntä läpikäymään silpomisen ennen avioitumista. Nainen ei ollut käynyt läpi sukuelinten silpomista ja halusi tietää, mitä se käytännössä tarkoittaisi. Nainen saatetaan myös altistaa silpomiselle (erityisesti ulompien häpyhuulien osittain uudelleen kiinni ompelemiseen) uudelleen synnytyksen jälkeen tai hän saattaa itsekin haluta sitä. Ihmisoikeusliiton tiedossa on, että useat Suomessa elävät, FGM:n tyyppi 3:n eli infibulaation läpikäyneet naiset ovat halunneet palauttaa osan ompeleista, jotka on avattu synnytyksen yhteydessä. Suomessa toimenpidettä ei tehdä, joten he ovat hakeutuneet sitä varten ulkomaille.

Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpominen on rangaistavaa riippumatta siitä, tehdäänkö se ensimmäistä kertaa vai toistuvasti. Mikäli valiokunta näkee tarpeellisenä tehdä täsmennyksen esityksen perusteisiin, se voi halutessaan lisätä toteamuksen, että myös synnytyksen jälkeen tehtävä uusittu silpominen tai muu ei-lääketieteellinen kajoaminen, on yhtä lailla kriminalisoitu tämän lain nojalla.

Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpominen on tyypillisesti piilorikollisuutta. Suomessa ei ole annettu tuomioita tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisesta ja tietääksemme vain yhtä tapausta on käsitelty oikeudessa, vuonna 2019. Euroopassa oikeustapauksia on kaikkiaan noin 70, alkaen 1980-luvulta (28 Too Many 2021; Johnsdotter & Mestre i Mestre 2015). Suomessa poliisin tietoon tulee hyvin harvoin tapauksia. Muualla Euroopassa, esimerkiksi Ruotsissa ja Belgiassa, poliisille tehdyt ilmoitukset ovat harvoin johtaneet syytteesen tai tuomioon. Pohjoismaissa tuomioita on annettu viisi: Ruotsissa kolme (2006, 2006, 2018) ja Tanskassa kaksi (2008, 2017). (Johnsdotter 2019; End FGM European Network 2024b; 28 Too Many 2021).

Sukupuolispesifi lainsäädäntö on perusteltu

Hallituksen esitys tarkastelee tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomista nimenomaisesti yhtenä tyttöihin ja naisiin kohdistuvan väkivallan muotona ja ihmisoikeusloukkauksena, jolta valtiolla on velvollisuus suojella tyttöjä ja naisia. Esitys rakentuu vahvasti Istanbulin sopimuksen ja kesällä hyväksytyn naisiin kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan torjumista koskevan EU-direktiivin velvoitteille.

Näin ollen on perusteltua poiketa rikoslain yleisestä sukupuolineutraaliudesta ja säätää sukupuolispesifi laki.

Kaikkien muotojen kriminalisointi selkeyttää oikeustilaa

Olemassa olevan lainsäädännön suurin heikkous tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomiseen liittyen on se, että oikeustila ei ole aukottoman selvä fyysisesti vähäisimpien silpomisen muotojen osalta. Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen muodot vaihtelevat paitsi maittain, myös saman maan sisällä. Unicefin tuoreen selvityksen mukaan globaalisti on myös siirrytty fyysisesti vahingoittavimmista muodoista fyysisesti vähemmän vahingoittaviin muotoihin. Esimerkiksi Somaliassa infibulaatio eli niin kutsuttu faraoninen silpominen, jonka päätteeksi isot häpyhuulet ommellaan yhteen pientä aukkoa lukuun ottamatta, ei ole enää yleisin muoto, toisin kuin aiemmin. (Unicef 2024.) Ihmisoikeusliiton tiedossa on, että jotkut silpomisen riskiryhmiin kuuluvat henkilöt eivät pidä fyysisesti vähemmän vahingoittavia silpomisen muotoja varsinaisesti silpomisena. Tähän viittaa myös vuonna 2020 julkaistu selvityksemme somalitaustaisten miesten asenteista ja tiedoista liittyen silpomiseen (Mohamed & Latvala 2020). Tämän vuoksi on ensiarvoisen tärkeää, että rangaistavuus ulotetaan kaikkiin tekoihin riippumatta niiden fyysisestä vahingoittavuudesta tai siitä, jääkö niistä pysyviä jälkiä sukuelimiin. Teon traumaattisuus ja sitä kautta vahingollisuus ei välttämättä ole suorassa yhteydessä fyysisen vamman vakavuuteen. Lisäksi kaikki tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen muodot loukkaavat uhrin itsemääräämisoikeutta ja oikeutta ruumiilliseen koskemattomuuteen.

Vanhentumisajan jatkaminen vahvistaa silpomisen läpikäyneen oikeusturvaa

Toinen merkittävä epäkohta nykyisessä lainsäädännössä on se, että rikoslain pahoinpitelysäännöksen mukaan törkeän pahoinpitelyn syyteoikeus vanhenee 20 vuodessa. Koska valtaosa tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisista kohdistuu pieniin lapsiin, teko on saattanut jo vanhentua ennen kuin he olisivat olleet valmiita tekemään kokemastaan väkivallasta rikosilmoituksen. Esimerkiksi Etiopiassa yli 50 prosenttia silpomisen läpikäyneistä on korkeintaan 4-vuotiaita tekohetkellä (Unicef 2024).

Hallituksen esityksen sivulla 37 todetaan, että ”tiedossa ei myöskään ole, että lapsiin kohdistuneiden naisten sukuelinten silpomisrikosten osalta vanhentuminen olisi käytännössä muodostunut ongelmalliseksi”. Ihmisoikeusliitolla on kuitenkin tiedossa tällainen tapaus. Nainen oli viety lapsena Suomesta käymään perheen lähtömaassa, missä hänen sukuelimensä oli silvottu. Kun hän aikuisena oli ollut valmis tekemään rikosilmoituksen kokemastaan väkivallasta, teosta oli kulunut hieman yli 20 vuotta. Poliisi ei kuitenkaan ottanut rikosilmoitusta vastaan, koska tapaus oli vanhentunut.

Yhteisöllisenä väkivaltana tyttöjen ja naisten sukuelinten silpominen on mitä suurimmassa määrin piilorikollisuutta. On ymmärrettävää, että sen läpikäynyt ei varsinkaan ennen itsenäistymistään halua tehdä rikosilmoitusta, erityisesti jos oma perheenjäsen saisi teosta syytteen ja mahdollisen tuomion. Nyt esitetty muutos, jonka mukaan alaikäiselle tehdyn sukuelinten silpomisen syyteoikeuden vanhentuminen alkaisi vasta uhrin tultua täysi-ikäiseksi on siten huomattava

parannus silpomisen läpikäyneiden oikeusturvaan. Se lisäisi merkittävästi myös rikosvastuun toteutumisen mahdollisuutta.

On myös hyvin tervetullutta, että silpomisen valmistelu (esim. tytön tai naisen vieminen ulkomaille silpomista varten tai siihen pakottaminen tai taivuttaminen) on hallituksen esityksessä selkeästi rangaistavaa. Lisäksi positiivista on, että uhrin suostumus ei poista rangaistavuutta edes fyysisesti vähäisimpien tekojen osalta. Tämä vähentää sen riskiä, että kunniaan liittyvälle väkivallalle tyypillinen pitkään jatkunut pakottava kontrolli saa henkilön antamaan näennäisen suostumuksensa silpomiseen. Esityksen vahvuutta lisää se, että myöskään huoltaja ei voi antaa huollettavansa puolesta silpomiseen suostumusta.

Nyt ehdotettu vahva säännös toteuttaa Suomen kansainväliset velvoitteet paitsi Istanbulin sopimuksen, myös edellä mainitun EU-direktiivin osalta.

Lainsäädännön lisäksi tarvitaan ennaltaehkäisyä, puuttumista rikosta epäiltäessä sekä tukipalveluita silpomisen läpikäyneille

Suomen valtio ei nykyisellään toteuta täysimääräisesti velvoitteitaan suojella tyttöjä sukuelinten silpomiselta. Tavoitteena on oltava, että yksikään Suomessa asuva tyttö ei joudu läpikäymään silpomista. Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen riskiryhmiin kuuluvien parissa tehtävää tiedottamista ja asennemuutostyötä tulee resursoida myös jatkossa. Viranomaisten ja ammattilaisten puuttumista ja puheeksi ottoa tulee tehostaa sekä ennaltaehkäisevässä mielessä että mahdollisten tapausten paljastumiseksi. Kansallisia ohjeistuksia tulee luoda ja kehittää. Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen estämisen toimintaohjelma tulee toimeenpanna täysimääräisesti.

Suomessa silpomisen vastaisessa työssä niin kansallisella kuin järjestötasolla on panostettu ennaltaehkäisyyn. On kuitenkin tärkeää, että myös silpomisen jo läpikäyneiden tukitoimia ja palveluita kehitetään. Siihen velvoittaa jo Istanbulin sopimus, mutta vielä vahvempi velvoittavuus tulee edellä mainitusta tuoreesta EU-direktiivistä. Sen mukaan ”jäsenvaltioiden on varmistettava tehokas, ikätasoa vastaava ja helposti saavutettava tuki naisen sukuelinten silpomisen uhreille, myös tarjoamalla gynekologista, seksologista, psykologista ja traumahoitoa ja -neuvontaa, joka on yksilöity näiden uhrien erityistarpeisiin”. Nykyisellään nämä tukitoimet ja palvelut puuttuvat Suomesta lähes täysin. On ensiarvoisen tärkeää, että tähän työhön ryhdytään viipymättä.

Lisäksi: Vaikka lausuttavana oleva hallituksen esitys perustellusti on sukupuolispesifi, Ihmisoikeusliitto huomauttaa, että kaikki lasten sukuelimiin ei-hoidollisista syistä tehtävät kajoamiset loukkaavat lapsen itsemääräämisoikeutta sekä oikeutta ruumiilliseen koskemattomuuteen.

Lisätietoja:

Johanna Latvala
Sukupuolistuneen väkivallan vastaisen työn asiantuntija
Ihmisoikeusliitto
johanna.latvala@ihmisoikeusliitto.fi
puh. 044 7061447
X:@latvala_johanna

Lähteet:

End FGM European Network 2024a [FGM in Europe | End FGM](#), katsottu 13.9.2024

End FGM European Network 2024b, virtuaalikartta, [End FGM](#), katsottu 12.9.2024

Johnsdotter, S. & Mestre i Mestre, R. 2015 *Female genital mutilation in Europe – An analysis of court cases*, European Commission: Directorate-General for Justice and Consumers, Publications Office [Female genital mutilation in Europe - Publications Office of the EU \(europa.eu\)](#)

Johnsdotter, S. 2019 Meaning well while doing harm: compulsory genital examination of Swedish girls. *Sexual and Reproductive Health Matters* 27(2):1–13. [Full article: Meaning well while doing harm: compulsory genital examinations in Swedish African girls \(tandfonline.com\)](#)

Koukkula, M. & Klemetti, R. 2021 [Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen \(FGM\) estämisen toimintaohjelma - Valto \(valtioneuvosto.fi\)](#)

Mohamed, A.H. & Latvala, J. 2020. [Female genital mutilation \(FGM\) Awareness and perceptions of Somali men in the Helsinki region, Finland \(ihmisoikeusliitto.fi\)](#)

28 Too Many 2021 *The Law and FGM in Europe* [C1 A4 Europe Report \(fgmcri.org\)](#)

Unicef 2024 *Female genital mutilation. A global concern. 2024 update.* [Female Genital Mutilation: A global concern - UNICEF DATA](#)

